

1928 MÁRCIUS

ERDÉSZETI LAPOK

LXVII. ÉVF.

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

KÖZLÖNYE

3. FÜZET.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Felelős szerkesztő

CZILLINGER JÁNOS

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj 1928. évre 24 P, erdészeti altiszteknek 12 P.

Az Országos Erdészeti Egyesület tagjai a tagjárulékok fejében kapják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapesten, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. emelet.

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnének.

(Telefon: Teréz 237—22.)

gróf Schönborn beregi uradalmának eladása

Irta: Nagy Károly ny. m. kir. min. tanácsos.

A napilapok pár sorban megemlékeztek arról, hogy a beregi gróf *Schönborn*-, előbb *Rákóczi*-uradalmat francia és svájci pénzcsoportok legutolsó gazdájától, gróf *Schönborn* Károlytól mult év végén megvásárolták.

Nemcsak bennünket, erdőmérnököket és erdőbirtokosokat, hanem megcsonkított szegény Magyarországunknak jó nagy részét nagy mértékben érdekelheti ez a nem mindennapi eseménynek tekinthető birtokeladás. Éppen erre való tekintettel indokoltnak találtam e lapok hasábjain azzal kimerítőbben foglalkozni.

*

Egy véletlenül kezembe került felvidéki lap február elején megjelent számából sikerült megtudnom az eladás körülményeit és feltételeit. Ezekből kivonatossan közlöm a bennünket leginkább érdeklő részleteket.

*

A gróf *Schönborn*-féle beregi uradalom területe 1919. évben kerekszámban 134.000 hektár = 232.892 kat. hold volt. Ebből időközben a cseh megszállás óta a cseh földhivatal 19.000

ha. szántóföld-, legelő-, rét-részt elvett és kiosztott vagy eladott az uradalom tulajdonosával, aki 1920. év óta nem volt saját ura rengeteg nagy uradalmának. Azzal a kötöttség folytán szabadon nem rendelkezhetett! S az utóbbi években a munkanélküliség, a kenyértelenség, a nyomorúság hazájává tette ezt a nagykiterjedésű birtokot az a kormányzati politika, amely az uradalom életének és munkájának vérkeringését elkötötte, megállította, úgy hogy mozdulni, lélegzeni sem tudott. Emiatt a grófnak a birtokból haszna nem volt, csak gondja és terhe. Ez a kényszerhelyzet kedvtelenítette el a grófot és bírta rá hosszas tárgyalások után a birtoknak eladására, ami, mint már említettem, 1927. december 31-én megtörtént. Hozzájárult ez elhátározásához, hogy a nagybirtok gazdaságának új alapokra való fektetéséhez körülbelül 200 millió cseh korona készpénz kellett volna, amivel a cseh adminisztráció által közel 10 év óta folytatott gazdálkodás folytán nem rendelkezett.

A cseh földhivatal és földmív. minisztérium csaknem 10 évi tanulmányozás után megállapították, hogy a *Schönborn*-uradalom ki- és felhasználásának terve kettős. Az egyik terv arra irányult, hogy a birtok szántóföld, rét, legelő és földművelésre alkalmas részeit olyan mértékben, amilyenben csak lehet, vegye át a földhivatal és ossza ki a földművelő nép és a jogos igénylők között. E tervnek már nagyjából eleget tettek, írja a cseh lap, de azt nem említi meg, hogy az ősmagyar és ruténlakosság alig kapott valamit, hanem annál többet és a legjobb minőségűt a betelepített cseh légionáriusok, akik még ezen felül pazarul felépített lakóházakat stb. is kaptak, míg a szegény magyarok és rutének nyomorúságos házikókban tengődnek, amint ezt egy angol utazó mult nyáron személyesen tapasztalta. Már csak — folytatja a munkácsi lap, — a Szernye-mocsárnak, továbbá az arra alkalmas erdőrészeknek földművelési célokra való felhasználása van hátra.

A terv másik része az erdőbirtok ügyének „célzatos, szerencsés megoldása”, vagyis az erdőterület feletti célzatos diszpozícióra vonatkozik.

Először az a gondolat merült fel, hogy az erdőket vegye át maga az állam. Ettől az „erdőreform” (?) miatt elállottak és végül úgy határoztak, hogy maga az állam csak az állami

erdőkhöz közel lévő kisebb részeket veszi át. Azután határozták el az eladást, miután meggyőződtek arról, (9 évi kényszergazdálkodás után), hogy a régi tulajdonos által nem volt elérhető a helyzetnek megfelelő erdőbirtokkezelés-értékesítés s kihasználás.

Az eladásra vonatkozólag több ajánlat érkezett be, de csak kettő volt közülök értékes. Az egyiket egy prágai nagybank tette, de ajánlatát *különös* (?) okok miatt visszavonta. A másik ajánlat a *Bignon*, volt francia kereskedelemügyi miniszter vezetése alatt álló francia és svájci pénzeszoport részéről tétetett, mely a birtok gazdaságos kihasználását a *bükk* eladásának kedvező konjunktúrájára, külföldi összeköttetéseire és a birtok ásványgazdaságára alapítja.

Az előbb már elvett 19.000 ha. birtokrész bevonása után 1928 január 1-én a maradékbirtok 115.000 hektár volt, amelyből 10.000 ha. földművelésre alkalmas rész, míg 105.000 ha. erdő és 5600 ha. a Fekete- vagy Szernye-mocsár.

Az eladásra vonatkozó s közel egy évig tartó tárgyalásokat az uradalom részéről *Riha* teljhatalmú vezérigazgató végezte. Hogy mennyiért s milyen feltételek mellett adta el birtokát a gróf, arra nézve az említett felvidéki ujságnak nem sikerült biztos értesülést nyernie sem az eladóktól, sem a vevőktől. „Mondják, hogy *Schönborn* igen kis részét kapta a birtok értékének, *állítólag alig kapott annyit, mint amennyit jövedelmezett volna egy és jobb tölgyerdejének eladása.*

Az eladásra vonatkozó, az állam által diktált és vevők által elfogadott 33 feltétel közül a következőket ismertetem:

1. *Schönborn* átad 5240 kat. hold erdőt az államnak 1927 december 31-ig a *Schönborn*-erdőkkel szomszédos állami erdők kiegészítésére.

2. Az egész megvett birtokrész továbbra is megmarad az állam által „*elvett*”-nek. (Ezalatt valószínűleg a földbirtokhivatal általi lefoglaltság vagy kötöttség értendő.)

3. A vevő társaság átad a földbirtokhivatalnak 26.000 kat. hold földet (szántóföld, beltelek, építkezésre alkalmas részek Munkácson, Beregszászban).

5. A társaság köteles mindig *ingyen átadni* az államnak a

vasútépítésre, vagy bővítésre szükségelt és szükségelendő föld-részeket.

6. Az iskolaügyi minisztérium részére való *teljes rezel-váltás*got képezik a Verecke körüli határmenti erdők, 1300' kat. hold.

7. A társaság aktiv részt vesz a Szernye-mocsár vízmente-sítésében s a Latorca szabályozási tervét elfogadja.

10. A vezetőhivatalnokok háromnegyed részének *cseh-szlovák* állampolgárnak kell lennie.

11. Csak felföldi munkásokat alkalmazhat a társaság.

14. Az első évek munkaprogramját a következő tervek képezik:

a) A kitermelés vállalati lehetőségét szakemberek meg-vizsgálják ásványokra, olajokra való tekintettel.

b) A frigyesfalvai vasgyár lejáró szerződését a társaság átveszi, azt rekonstruálja és gazdasági gépek gyártására alkal-massá teszi.

c) A zánykai gyógyforrás mellett a társaság egy modernül berendezett fürdőt épít.

e) A társaság legfontosabb feladata az erdőgazdaság új aparatuma, melyen a legközelebbi 10 év gazdaságprogramja felépül.

f) A Zsdenyován lévő köriserdő kitermelésére ott fűrész felállítása külön biztosított.

g) Az északi s a távolabbi erdőrészek fájának leszállítására a társaság egy 76 cm.-es keskenyvágányú vasutat épített. En-nek menetirányára két terv van.

h) A sík területen (Munkács, Beregszász, Bátor) két nagy fűrész állít fel a társaság.

i) A társaság kötelezi magát, hogy nagy gondot fordít az elhanyagolt erdőkultúrára, felméri az erdőket és megállapítja a vett erdők tényleges állagát.

15. A társaság 5 éven belül köteles elkészíteni és a föld-hivatalhoz beterjeszteni definitív gazdasági tervét, melynek kö-vetkező lényeges pontokat kell tartalmaznia:

a) Az erdőgazdaság terve az egész nagy birtokra.

b) A szándékolt utak terve és építése. Ebben az országutak, vasutak, valamint az oldalrészek tervének, építésének javaslata.

c) Fűrészek és iparvállalatok létesítésének terve.

16. A definitív tervben feltüntetendők a határidők, melyeken belül a beruházások pontosan végrehajthatnak. Ha valamely beruházási terv megvalósíthatatlan lenne, a társaság későbbi munkatervében ahelyett egy újabb investálást köteles felvenni olyképen, hogy annak jellege és értéke hasonló az eredeti megszabotthoz.

17. Minden esetben legkésőbb októberig a főmunkaterv keretén belül összeállítja és beterjeszti a társaság a következő év munkaprogramját.

18. Az évi munkatervhez szintén a földhivatal jóváhagyása szükséges.

19. Minden építkezéshez a társaság köteles honi anyagot használni.

20. Az erdőnyersanyagok csehszlovák vállalatokban dolgoztatandók fel. A nem magas értékű fafajták feldolgozatlanul szállíthatók ki.

21. A nyersanyagok és termények eladásánál a társaság elsősorban a hazai konzumot köteles kielégíteni.

22. Ha a társaság szénbányászatra kap jogot birtoka területén, a csehszlovák törvények értelmében köteles a bányarésztvények egyharmadát biztosítani az államnak.

23. A társaság tudomásul veszi, hogy a naftatermelés állami befolyás alatt történik.

25. A társaság köteles alávetni magát az elektrifikációnak és azt felállítani.

26. *A társaság köteles Schönborn összes hátralékos adóit és illetékeit kifizetni.*

27. A társaság a bérleti viszonyokat csak a földhivatal beleegyezésével változtathatja meg.

28. A társaság átveszi a birtok mostani alkalmazottait és tisztviselőit.

30. A társaság létesítésétől számított két évre résztvényeinek 20 százalékát névértékben felajánlja az államnak. A társaság azonban megkívánhatja azt, hogy az állam a résztvényeit

megtartja és eladatásának esetén felajánlja azokat a társaságnak.

31. Az egész ingatlan „*elvett*” marad, de a földhivatal biztosítja, hogy 1967. évig nem teszi meg sem az előjegyzést, sem a felmondást.

32. Az esetben, ha a társaság felszámolna, vagy ha a feltételek valamelyikét durván megsérti, a megállapodási kötelezettségeit nem tartja meg, megszűnik a földhivatal kötelezettsége és a földhivatal a földreformtörvény alapján a most vásároltakat jogosított átvenni. Ez esetben a társaság által eszközölt befektetések csaknem amortizációs kvótában lesznek viszatérítve.

33. A Szernye-mocsárra vonatkozóan a földhivatal kérheti, hogy a meliorációtól számítva 20 év után, de nem 10 év előtt a társaság a földhivatal által megjelölt személyeknek a mocsár felét a földhivatal által megállapított árban eladja, a másik félrész a melioráció után 1967-ig a társaság tulajdonában marad.

*

Schönborn gróf folyó év elején elhagyta uradalmának főépületét, a történelmi nevezetességű régi *Rákóczi*-kastélyt, amelybe már be is hurcolkodtak a társaság hivatalnokai. Köztük van dr. *Schwartz*, a prágai Zsivno-bank központi ügyésze, aki lapszerkesztője előtt úgy nyilatkozott, hogy a társaság célja az erdőgazdaság kultúráját olyan magasra fokozni, amennyire lehet. A ránk nézve nagy emlékü várkastélyt nem bontják le, csak átalakítják.

*

Eddig szól a lap közleménye, amihez azt hiszem, nem kell sok kommentárt fűznöm. A következőket azonban mégis szükségesnek találom megjegyezni:

Ha ez a birtokeladás, vagy nem is tudom helyesen megnevezni, miféle ügylet Afrikában vagy Kochinkínában, valami francia gyarmaton történt volna, nem csodálkoznám rajta, mert hiszen azok meghódított gyarmatok. De mégis kétségre kell vonnom, hogy egy szudáni néger, vagy kongói zulukaffer törzsfőnökkel, vagy indiai maharadzsával olyan kegyetlenül

bántak volna el, mint amilyen kíméletlenül megfosztották a nemeslelkű, jobb sorsra érdemes gróf *Schönborn* Károlyt, a családjának 200 év óta tulajdonában állott rengeteg dominiumától, akinek egyedüli vétke öelöttük az lehetett, hogy magyar jószágkormányzót, jószágigazgatót, erdő- és gazdatiszteket és hivatalnokokat alkalmazott uradalmában.

Maga a szerződés pedig iskolapéldája az őáltaluk agyonmagasztalt cseh bürokrácia elmetermékeinek. De egyúttal fényes bizonyítékot szolgáltat arra, hogyan gazdálkodhatott a megszállás, illetve az uradalom elvétele, 1920. óta a cseh adminisztráció, hogy egy 134.000 ha. kiterjedésű uradalom, ahol a kitűnő minőségű szántóföldeken, réteken, havasi legelőkön és erdőkön kívül még jól jövedelmező vasgyár, sörgyár, ásványvizek, fürdők stb vannak, jelentékeny adó- és illetékhátralékkal legyenek megterhelve. Bizony, ez a gazdálkodás nem válik dicsőségére annak a cseh hivatalnok-hadnak, amelyik megszállotta azt a nagy uradalmat!

Ránk, szegény megcsonkított Magyarország lakosaira ellenben nagy veszedelmet hozhat ez a birtokeladás, ami klaszszikus példája a gyarmati politikának.

Bár a szerződési feltételek között szószerint nincsen kifejezve, de azokból megállapíthatjuk, hogy 1967. évig, tehát 40 év alatt fogják a 105.000 ha. = 212.490 kat. hold kiterjedésű erdőbirtok faállományát kihasználni. Évenként tehát legalább is 4000 kat. hold erdőt kell letarolnia a társaságnak, ha levonjuk a szolyvavölgyi társaságnak e század elején, a Bantlin-gyárnak pedig pár év előtt tarolás végett eladott erdőbirtokrészteteket. Képzeljük el, mit jelent ez ránk nézve, szegény Magyarország alföldi részén lakókra. Hogyan fog lezúdulni ránk az a rengeteg víztömeg, amit eddig azok az ős erdőségek lezúdulásukban visszatartottak.

Alig van hozzá reményünk, hogy a Bodrog, a Tisza medre képes lesz medrébe fogadni és levezetni régi Magyarországnak egyik legcsapadékdúsabb vidékén hó és eső alakjában lehulló rengeteg nagy vízmennyiséget.

És azt sem tudom elhinni, hogy a letarolt hegyoldalakon az erdő felújítása nyomon kövesse az erdőpusztítást, amikor a szerződési feltételek is nagy mértékben elhanyagolt erdő-

sítéseket emlegetnek. Hiszen csaknem tíz év alatt módjukban állott a hiányzó erdősítéseket pótolni. Egy olyan ólomlábakon mozgó cseh adminisztrációtól, amelyik majdnem 10 évig töprenkedett azon, hogy mit is csináljon a jogos tulajdonostól egyszerűen „elvett” nagy dominiummal, valami nagy gyorsaságot és szakszerű lelkiismeretes munkásságot egyáltalában nem várhatunk.

Elpusztulnak a Latorca-menti világhírű szép tölgyesek, helyükön a dicső cseh légionáriusok fognak letelepedni. Eltűnnek a beregi Kárpátok hegyoldalairól a gyönyörű szép ős bükkösök, a kapitalis szarvasok és medvék otthona. És nagyon kétséges, hogy tudnak-e az elpusztítottak helyén az elkopárosodás, a termő talaj lesodortatása előtt csapadékfelfogó és megtartó erdőket telepíteni. Kiírtják a híres zsdenyovai köriserdőket, ahol a legerősebb, legszebb koronájú, a máramarosi és ungi szarvasokkal vetélkedő szarvasok tanyáztak.

(Eszembe jut, hogy a mult század egyik leghíresebb festőművésze, néhai *Pausinger* Károly erdőtanácsosnak nagybátyja, aki *Rudolf* trónörököszt görgényi vadászataira is mindig elkísérte, remek műveiben örököltette meg ezeket a zsdevonyai kapitalis szarvasokat.)

Nem lesz a vadállatoknak csendes, nyugodalmas tanyájuk, de ők segíthetnek magukon, elhúzódhatnak békésebb, biztos menedéket nyújtó vidékre. De mi fog velünk történni, szegény megcsonkított magyar hazánk alföldi lakóival? Örökös rettegésben, gyötrő aggodalomban kell élnünk ezer évvel előbb vérrel szerzett és véres küzdelmekkel megtartott lakóhelyünkön egy hirtelen ránkrohanó árvízveszedelem miatt.

Ezeket az óriási veszedelmekkel járó erdőpusztításokat *ők* hangzatos jelszavakkal takargatják be és végzik kíméletlenül. Önáluk a *magasabb, intenzívebb erdőkultúra* csak hamis korcsmacégér; a „*fejlettebb erdőgazdaság*” pedig csillogó mázzal bevont üveggyöngy, amiről csakhamar lekopik a máz, vagy ami gyenge ütésre összetörik és azután a cégér vagy üveggyöngy tört részei alól előtűnik a rideg valóság: *a mindent kizsákmányoló, eddig általunk, magyarok által féltve őrzött és gondozott gazdasági értékeket, könyörtelenül és lelkiismeretlenül elpusztító, jövővel nem törődő, kapzsi, harácsoló gyarmati politika.*

Őnáluk, akárcsak hozzájuk méltó szövetségestársuknál, az oláhoknál, úgylátszik ismeretlen fogalom a tartamosság, mert ők is, mint az oláhok, mindenütt pusztítják az általuk megszállt területen a nemcsak régi jogos tulajdonosoktól egyszerűen „elrett”, hanem a régi magyar kincstári erdők faállományát, tekintet nélkül arra, vajjon milyen korúak azok s elérték-e a vágásra érett állapotukat.

Nagy megütközéssel értesültem pl. arról, hogy Ungban az ungvári m. kir. főerdőhivatal által pár évtizeddel előbb nagy munkával, sok költséggel és kiváló szakértelemmel telepített, lelkiismeretes gondozással ápolt, még az ott gyakran külföldi szakemberek csodálatát és méltó elismerését megnyert, gyönyörű szép 25—35 éves tölgyfiatalosak nagyobb részét már kipusztították.

Pár év előtt malomellenőri minőségben Szolnokon járván, két fűrésztelepen, ahol őrlőmalom is volt, fájdalmas érzéssel nézegettem a bustyaházai m. kir. erdőhivatal területéből oda szállított 30—50 éves fenyőszálfákat. És felismertem, hogy azok a bruszturái erdőgondnokság bertyánkai és plaiszkai völgyéből kerülnek ki. Még 1917 és 1918 nyarán, mint az erdőhivatal akkori főnöke, a háborús károk fölvétele végett bejártam ezeket a völgyeket is és szaktársaimmal együtt nem győztünk eleget gyönyörködni régi kedves szaktársainknak méltó dícséretet érdemlő munkájuk folytán felserdült szép fiatal fenyvesekben. Találkoztam ott Szolnokon régi máramarosi tulajdonosokkal is, akiktől megtudtam, hogy bizony az új urak, a csehek, a fiatal 30—40 éves fenyveserdőket is tarra vágják.

Sőt azt is megtudtam tőlük, hogy a könnyebb kezelés céljából faüzérkedőknek még tövön is adnak el erdőrészleteket, illetőleg azok faanyagát. Így adták el pl. az alsókalocsai erdőgondnokság Kvaszovec nevű völgyének felső végében részben a véderdőkben szétszórta előfordult ősfenyves csoportokat. Hogy milyen erdőpusztítással és rongálással járhatott annak a fenyőanyagnak kitermelése és a Talaborfolyóhoz történt közelítése, arról csak a helyi viszonyokkal teljesen ismerősnek lehet fogalma.

Ezzel a „fejlett, intenzív erdőgazdaság”-gal való összehasonlítás végett főlemlíttem, hogy mint fiatal erdőgyakornok,

résztvettem 1888. év elején a máramarosszigeti m. kir. erdőigazgatóságnak évi tiszti értekezletén, ahol határozatilag kimondtuk, hogy az erdőigazgatóság az évi vágások faanyagának kitermelését és kiszállítását csakis olyan erdei munkásoknak adja ki szakmáymunkába, akik valamennyien maguk is fejszével és fűrészszel dolgoznak a vágásokban és rakodópartokon. Ilyen módon akadályozta meg az erdőigazgatóság, hogy hivatalan, szakavatlan és üzérkedő, az erdőkíméletet nem ismerő egyének a kincstári vágásokba bejussanak és garázdálkodjanak. Ennek aztán meg is lett lassankint az az eredménye, hogy az egész országban nem láttam olyan szépen kitermelt, osztályozott, a tutajozási szak-rakodópartokon hatalmas máglyákban, hosszúság és vastagság szerint lehetőleg elkülönített fenyőfaanyagot, mint Máramarosban. Egyéb körülményeken kívül ez is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a legmagasabb tőárakat Máramarosban érte el a m. kir. kincstár.

Sajnosan értesültem még arról is, hogy Körösmező környékén is nagy mértékben folyik az erdők devasztalása s a „fejlett, intenzív erdőgazdaság” egyik fényes példája gyanánt megemlítették, hogy az apszineci gát környékén évek óta rengeteg fenyőfa van felhalmozva és vár elszállításra vagy elkorhadásra.

Ilyen erdőpusztításnak, valamint a folyószabályozási és partvédő művek elhanyagolásának lehet tulajdonítani a múlt év nyarán Rahó és Körösmező között bekövetkezett nagymérvű vasúti rongálásokat, minek következtében a vasúti pályatest egy szakaszát valószínűleg át kell helyezni.

Az árvízveszedelemmel karöltve fog járni még az a fenyegető veszély is, hogy a csehek és oláhok által mértéktelenül folytatott erdőpusztítások, az erdősítések elmulasztása, a letartott erdőrészek korlátlan legeltetése következtében rengeteg nagy mennyiségű hordalék fog a Tisza, Szamos, Körösök és Maros folyók medreiben az alföldi folyószakaszokba jutni s azokat iszappal betölteni.

Már 1913. vagy 1914. évben e lapokban rámutattam arra, hogy mekkora nagy veszedelmet rejt az ú. n. magánerdőkben majdnem korlátlanul folytatott nagymérvű fakihasztnálás. A háború, illetve a megszállás óta sajnos ez a veszedelem még inkább

fokozódott, mert most már nemcsak az ú. n. magán, hanem a régi erdőtörvény 17. §-a alá tartozott állami, városi, községi, hitbizományi stb. erdőkben majdnem olyan mértékben végzik az erdőpusztítást, mint a többi erdőkben s emellett a vágások felújítását elhanyagolják. Úgyszólván nincsenek semmi tekintettel az üzemtervekre, sem a magyar törvény rendelkezéseire.

S az a legszomorúbb, hogy ez ellen nekünk, szegény magyaroknak nem áll módunkban semmit sem tenni. Pedig nézetem szerint nagyon helyesen tennők, ha valami úton-módon felhívók erre a nagymérvű erdőpusztításokra a Népszövetség figyelmét. Elvégre talán még sem várhatjuk be ölbetett kézzel és teljes nyugalommal, hogy egy fellépő árvíz már a pár év előtt Vésztő környékén történeknél még nagyobb károsításokat okozzon. Bár csak őrizne meg ettől bennünket, szegény sokat szenvedett magyarokat a gondviselő, jó Istenünk!!! És vajha minél előbb teljesednék mindnyájunknak hő óhaja s nyerné vissza magyar hazánk teljes területi integritását, hogy nálunk fiatalabb erdészkartársaink, akik nagyrészt most állás nélkül kénytelenek bolyongani, az idősebbekkel visszatérjenek oda, a Kárpátokba, az erdélyi, a felvidéki, bánáti és a többi tőlünk elszakított országrészekre fekvő erdőkbe és folytassák tovább a mi abbahagyott munkánkat, a magyar erdők gondozását, ápolását és fentartását. És képviseljék s ápolják a magyar nemzeti, állami eszmét úgy, amint elődeik tették. Úgy legyen!
